

over inde-
om de stem-
aan de orde-
ing kan dan

uit het ant.

n wordt, lan-
ler gemeente-
rangen, een
Avondmaal
tsdragers en
den gelaten
het dan geen
het daar ook
m vergaderd
er zulke om-
iet aan kran-
are evangelie
H. Avond-
ependen-
worden ge-
Moet hierop
eens gauw
er geen
ht was in

en bezwaren
tikel van de

Naar welke
schieden zelf
erd dat geen
Alleen door de
laar zal niet
hoe zal het
ik is? In het
nog gevraagd
is dan het
f het een zo-
er hulpmiddel

kranken, ook
ervensgevaar,
n tijd aan een
gemeente ver-
n die termijn
ute krankheid
begeerte voor

lf meebrengen
et avondmaal
e dienaar des
digenooten en
zijn? Er moet

die bezwaren,
ngen, genoeg-
gereformeerde
hebben tegen-

eren, dat de
ing uit zieken
zieken" zijn,
zieken" kan
ol bewaarsijn
ook hij lang-

le Heer, onze
ou luisteren.
dat mogelijk
uidheid die,
kindergeloof,
minigen aan-
eloozen staat
veken en ge-
der dwaze
elken avond.
mij die zoo
zoo vreesse-
han, want gij
arin de Zoon
annacht eens
d werd door
tergolven zul-
hangels, aan-
van het einde
der heel lang
te hebben om

st wonderbare
ziel van den
deren, dat de
het evangelie

hem in die
dikwijls mee-
Daar vooral
zijn voorzaten,
er en zijn oud-
uis der groot-
ond hij oud-
l opgetakend
en stapel brie-
en onderschei-
weken tijdens
dat verleden
waarvan de
der belang-
est.
nt te worden.

durige ziekte ontkenend antwoorden op de vraag,
gedaan naar aanleiding van de bespreking in de kerke-
lijke pers, of zij een gevoel van leedwezen hadden
omdat onze kerken de krankencommunie niet invoerden.

Synodalia

Over de jongste vergadering der Asser synode spreken
enkele bladen zich uit. Een bescheiden bouquetje volge-
hier, Eerst prof. Grosheide in „N.H. Kbl.“:

De Synode heeft zich niet van de dingen afgemaakt.
Ze heeft de opstellers van gewichtige stukken uit-
genoodigd om naar Assen te komen, teneinde nadere
toelichting te geven en met hen te spreken.

Ook bleek reeds, dat er leden van onze Kerken zijn,
die het karakter, dat een bezwaarschrift moet dragen,
niet in het oog hebben gehouden.

In de antwoorden van de Synode lezen we van vage,
niet welomschreven klachten, van bezwaren niet ge-
steund door de Schrift, Belijdenis of Kerkenorde.

Het spreekt vanzelf, dat zulke klachten niet voor
materieele behandeling in aanmerking komen.

Daarna ds Bouma in „Friesch Kbl.“:

De zaken, die de Synode tot nu heeft afgedaan,
kunnen gerekend worden tot het „kleine goed“. Onder
al de verwonderlijke dingen die we tegenwoordig be-
leven, is er weer een nieuwe wonderlijkheid te boeken.
We vernamen immers dat een drietal stukken niet in
behandeling konden genomen worden, omdat de af-
zenders ervan niet bekend waren als leden van een der
Gereformeerde kerken. Als we dergelijke dingen ver-
nemen, dan vragen we toch: in wat voor verwar-
ring leven we toch? Meent men nu waarlijk, dat onder-
geschoven telegrammen, valsche handteekeningen en
bezwaren van menschen buiten onze kerken de zaak
van de „Geelkerken-groep“ vooruit zullen brengen?
Het is toch eigenlijk te gek, dat het eerste werk van de
Synode zoo langzamerhand moet worden bij elk inge-
komen stuk, om te onderzoeken, of de afzender wel
waarlijk bestaat en of hij recht heeft tot zijn doen.

Laat men, wanneer men zooveel heeft te zeggen over
de buitengewone beslissingen der Buitengewone Syn-
ode, toch ook niet verzuimen, te memoriseren de buit-
engewone bewijzen van een buitengewoon gebrek aan
beleefdheid.

Ten slotte de Kunst in „Geld. Kbl.“:

Het zwaartepunt van deze periode in de zittingen
der Synode ligt in de samenspreking met de broeders,
die uitgenoodigd zijn om hun gevoelens nader uiteen
te zetten.

Deze broeders zijn niet geëiteld maar uitgenoodigd.
De bedoeling ervan is helderheid te verkrijgen en
nauwkeurig te kunnen vaststellen, wat de bedoeling en
opvatting der broeders is.

Deze besprekingen verloopen uitnemend. De toon is
goed en de kwesties waar het om gaat worden wel
helder.

Ter sprake is gebracht het wereldbeeld zooals de
bijbelschrijvers het zagen en zooals wij het nu zien.

Opmerkelijk is daarbij, dat deze kwestie naar voren
wordt gebracht niet alleen, maar ook met veel kracht
en stelligheid wordt voorgesteld en in een bepaald
zin opgelost door mannen van wetenschap, die niet
theologisch zijn geschoold.

Aan de wetenschappelijke eere en betekenis van
deze mannen wenschen we alle hulde te brengen.

Maar is de kwestie waar het hier om gaat niet aller-
eerst een theologische? Grijpt de behandeling ervan
niet in in onze Schriftbeschouwing, ja, wordt ze daar-

komt spoedig een andere; met regelmatige tusschen-
poozen ontvingt de familie Viaud brieven van den
oudsten zoon Gustave, brieven, die zulke geest-
driftige beschrijvingen geven van de tooverlanden,
die deze bezoekt op zijn zwerftochten door Poly-
nesië, dat de jongen er verrukt van is en heel diep
in zijn hart onstaat het onbedwingbare en on-
overwinbare heimwee naar verre landen. Gedurende
een poos is het zijn begeerte zending te worden.
Maar weldra gaat die droom over. Wat niet over-
gaat, is de begeerte om naar het oosten heen te
gaan, het land van het ongetemperde zonnelicht,
van de palmboomen en van de wilden. En zelden
is een kinderbegeerte op een vollediger en prach-
tiger wijze in vervulling gegaan als die.

Intusschen kwamen er rampen en tegenspoeden
over de familie. Het waren in de eerste plaats
geldelijke moeilijkheden, waarvan Loti ons kensch-
de oorzaak verbergen zal. Men leefde behoorlijk
in Rochefort en het huis, dat men er bewoonde,
was mooi en geriefelijk. Maar weldra was men
verplicht er hypotheek op te nemen en het grootste
deel in onderhuur te geven. Tot overmaat van ramp
kwam toen nog de plotselinge dood van Gustave,
den oudsten zoon, aan wien men een kostbare
opvoeding gegeven had en op wien men een weinig
rekende voor den kwaden dag.

Uitvoerig beschrijft Loti, hoe het doodsbbericht
in Rochefort ontvangen werd.

„Mijn grootmoeder en mijn tantes, aan wie de
tijd was meegedeeld, kwamen binnen, schuivend
als schimmen, met behuilde en ontane gezichten,
maar niet durvende spreken. Zij schikten zich in
een somberen en stillen kring om ons heen. Het
laatst kwam mijn vader met een open envelop
in zijn hand, vergezeld van mijn oud-oom, wien
opgedragen was, hem de ongelukstijding bekend
te maken. Nadat mijn moeder en hij zich in elkaars
armen hadden geworpen, verbrak hij de stilte; hij
zei ons, dat mijn broer gestorven was aan tropische
bloedarmoede, aan boord van de mailboot, die hem
thuis zou brengen. Een der brieven, die de geopende
envelop bevatte, was van den priester, die hij hem

door niet beheerscht? En is dat ook weer niet een
theologisch onderwerp? Licht er niet achter de meer
algemeene vraag van de verhouding tusschen geloof en
wetenschap en is dat ook niet een onderwerp van
theologisch-wetenschappelijke aard?

Dan, het wereldbeeld dat de mannen van wetenschap
nu hebben, wordt toch wel wat heel stellig voor-
gedragen.

Het is ten slotte een wereldbeeld dat berust op hypo-
these, op veronderstelling.

Er zijn tot nog toe geen gegevens, geen feiten be-
kend geworden, die dezen grond voor het wereldbeeld
wegnemen. Zoolang dat niet gebeurt zal dit wereld-
beeld dan ook wel worden behouden. Maar zoodra dit
wel geschiedt is het weg.

Men kan de Kunst niet beschuldigen van handhandig-
heid. De pink van het in de dagbladen gepubliceerde
rapport is dikker dan de lendenen van het artikel
van ds Kunst. Me dunkt, dat dit beide persproducten
eert, want ze hadden ieder eigen taak, en tijd en wijze
en plaats en adres.

Dr Kromsigt over de Vrije Univ.

Dr Kromsigt is in „De Geref. Kerk“ teruggekomen
op wat ik zei naar aanleiding van zijn exegese van de
openingsrede van den heer H. Colijn op den jongsten
Vrije-Universiteitsdag. Hij zegt:

Dat een vrome juffrouw in mijn preek haar ziele-
leven vertolkt vindt, zal mij hartelijk verheugen, al is
deze juffrouw dan niet zoo universeel. Iets anders
wordt het echter, als die juffrouw mij zeide: „Gij zijt
stoffelijk en geestelijk van mij afhankelijk. Gij
moet bij uw prediking met die afhankelijkheid
rekenen, voor alles u ten taak stellen mijn zieleleven
te vertolken, en 't mij hierin naar den zin maken, wilt
gij mijn vertrouwen niet verbeuren.“

Dan zou ik meenen te moeten antwoorden: „Waarde
juffrouw, ik ben voor alles afhankelijk van mijn
Zender en van Zijn Woord en Geest. Mijn eerste zorg
moet zijn 't Hem naar den zin te maken in de vertol-
king van Zijn Woord. Daarna komt pas uw zin.“

De heer Colijn had het er m. i. niet slechts over „wat
het volk in zijn universiteit ziet“, maar hij betogde,
wat het volk in zijn universiteit behoort te kun-
nen zien, omdat deze stoffelijk en geestelijk van dat
volk afhankelijk is.

Wij wenschen niet met ds Sch. „het Gereformeerde
volk“ te vergelijken met een niet heel universele juf-
frouw. Toch, ondanks de waardeering, die we voor dit
volk hebben, blijven we van meening, dat, als een
Hooge School, gelijk Min. Colijn deed, zoo stoffelijk en
geestelijk afhankelijk wordt gesteld van een
Gereformeerd volksdeel en niet vóór alles van Gods
universele Woord, dit haar karakter van Universiteit
te na komt.

Dr Kromsigt zou die juffrouw heel fern antwoor-
den dus. Als hij nu ook eens zichzelf bepaalt bij het
nuchtere feit, dat zijn heele hoon dra zou gekapt zijn,
als zijn „volksdeel“ het verlor had gebracht dan tot een
aanhangel bij een bouwzel van den staat; en dat voorts
de juffrouw, die hem hoort, zelfs als ze haar ziele-
leven in zijn woord vertolkt wil vinden, daarmee nog
niet zeggen wil, dat hij niet meer mag weten, dan
hij haar vertolkt en zij daarvan verstaat; en dat voorts
er meer te zeggen valt over het beginsel van een V. U.,
dan beloopten we de kans, dat er nog eens minder in
de lucht gepraat wordt.

Misschien zal dan de onzuivere tegenstelling van een

gewaakt had, de andere was de afscheidsgroet, die
mijn broer nog de kracht gehad had, ons eigen-
handig te schryven.

En dien afscheidsgroet begon mijn vader ons
dus voor te lezen:

„Geliefden, vader, moeder, broer, zuster, tantes,
grootmoeder, jullie allemaal, naar wie mijn hart
uitgaat, voor het laatste groet ik U en voor het
laatst kus ik U...“

Maar hier stakte vaders stem in de tranen, en
hij viel neer in een armstoel, genoopt, het poovere
stuk gekreukt papier te geven aan mijn oud-oom,
die met bedrukt en eentonig stemgeluid den af-
gebroken zin nog eens las en toen verder ging:

... voor het laatste groet ik U en kus ik U;
op dit oogenblik, waarin de dood tot mij komt,
is het mij, alsof ik U allen bijeenvergaderd aan mijn
hart, in den drang van onuitspreklijke toederheid.

„God zij dank, ik kan U tenminste nog schrijven
en dat is op dit oogenblik een groote troost, die
eenigszins goedmaakt het vreeselijke, dat erin ligt,
om ver van U te moeten sterven. Ik sterf aan
tropische bloedarmoede; het is mijn eigen schuld,
ik ben een maand te lang op Poeloe-Condor ge-
bleven; toen ik te Saïgon kwam, hebben ze gedaan
wat gedaan kon worden; men dacht, dat de zee-
lucht me weer zou opknappen, maar 't is te laat,
want de zeelucht maakt me juist dood.“

Ik sterf in de hoop op Gods genade en in het
besef mijner zonden; wel zijn mijn zonden rood
als karmozijn, maar Hij zal mij wit maken; Hij heeft
immers gezegd: Al wie in mij geloof, zal leven! o
God! mijn Vader, ja ik geloof in U, in Uw Heiligen
Geest, en mijn vurige gebieden klimmen op tot Uw
Zoon, opdat Hij mijn voorspraak zij en mij helpe,
om door de sombere vallei des doods te gaan.
o God! ik heb veel en menigmaal misdreven, maar
Gij zijt een gaarne vergevend en liefdevol Vader.
Ontferm U, Heer, ontvang mij als een Uwer kin-
deren, want ik geloof, en al wie gelooft zal behouden
worden. o Geliefde vrienden, het is zalig, in God
te sterven; de dood komt tot mij zonder mij te

„volksdeel“ en het „universele Woord“ niet langer
een zoethoudertje voor het confessioneele „volksdeel“
moeten zijn. Feitelijk ontkent dr K., als hij tenminste
deze dingen consequent zou willen doordenken, dat
tusschen beïjdenis en wetenschap ooit anders dan een
imaginair verband kan bestaan.

En dat „volks-deel“, — laat ons er maar over zwij-
gen. De Roomschen hebben natuurlijk geen „universiteit“
volgens dr K., want die zijn ook maar een volksdeel.
Dat dr K. zelf weer aan het „deelen“ gaat, zonder
noodzaak (hij heeft het over een deel van het volk,
en de V. U. wil niet instelling van een natie of een
deel ervan zijn, doch een geestesstrooming vertegen-
woordigen) blijft verder rusten. Ik zou wel eens willen
weten, waar de universiteit is, die „geestelijk“ van een
„volks“ geheel uitgaat anders van het universele Woord
afhankelijk is. Dr Kromsigt zal er wel op wachten
moeten tot hij niet meer is; en de zijnen; want het
„universele Woord“, „universeel“ gelooft, leert hem,
dat de zonde almeer „universeel“ zal worden. En tegen
die „universele“ zonde en ongelooftontplooiing, ook
in de wetenschap, zal hij dan niets anders te stellen
hebben dan een bijbouweltje aan een staatsinstelling.
Zoolang het christendom de „secte“ zal heeten, „die
overal tegengesproken wordt“, zal het dus niet universeel
wetenschappelijk kunnen denken. Feitelijk beslist hier
het ongeloof voor het geloof; zoolang er nog onge-
loovigen in een volk believe te blijven, zal het christen-
dom zich tot een volksdeel moeten beperken en is een
aan zijn beïjdenis gebonden wetenschap ondenkbaar
volgens dr Kromsigt. En inmiddels zullen de Roomschen
en de Gereformeerden aan het werk mogen blijven. Maar
zoolang de confessioneele ook maar een volksdeel
mogen zijn, is het, als ik het goed begrijp, geoorloofd,
dat een confessioneel hoogleraar er maar op los doceert;
zoodra hij benoemd is, kan hij allen band met die
hem aanstelden, afwerpen; in naam van dr Kromsigt.
Als deze tenminste zijn volksdeel niet zoo bekijkt
als het onze!

Maar voor dat laatste vrees ik.

Dr Kromsigt over Assen.

In hetzelfde nr. van hetzelfde blad spreekt dr Krom-
sigt ook nog iets over de synode van Assen, waarin
hij mij van antwoord dienen wil. Hij zegt:

Het historisch geloof blijft aan de letter hangen,
als een kind dat spellen kan, maar niet de woorden
lezen en doordringen tot den zin ervan. Het zalig-
makend geloof blijft niet aan de letter hangen, maar
omvat het Woord en dringt door tot den zin, zooals
een die lezen kan. Dat lezen gaat echter niet buiten
de letters om!

„k Had juist het zaligmakend geloof onderscheiden
van de mystiek, daarin dat het zich niet richt op een
inwendig Woord onafhankelijk van de Schrift, maar
op het uitwendige Woord, op wat prof. Ravinck noemt
het Schriftgeworden Woord. Er is geen Schriftwording
zonder letters.“

Maar daar blijft het bij: We willen woorden, ja; of
juister het Woord, het goddelijk Woord, waarin onze
ziel het leven vindt.

En we willen niet blijven hangen aan letters, letters,
niets dan letters, die zoo op zichzelf genomen ons niets
zeggen noch van Gods eere en heerlijkheid, noch van
onze zaligheid.

Deze ontboezeming, afgedacht van enkele uitdrukkin-

verschrikken, ik zie hem naderen. Want het is
geen scheiding. Zullen wij niet allen eenmaal ver-
eend zijn?

Tot wederziens, mijn zeer geliefden, tot in het
Vaderland hierboven, waar Gods uitverkorenen
zijn....

De gedachte aan het wederzien is zoo vol van
vertrouwing.

Uw G.

Denkt er vooral aan, den Admiraal te bedanken;
hij is als een vader voor mij geweest.

G.

Ik geloof niet, zegt Loti, dat ik, door dezen brief
te citeeren, het heilige ontwyd, nu dat meer dan
een halve eeuw gestreken is over den dag van
angst, waarop hij geschreven is en over den dag
van rouw, waarop hij werd voorgelezen. Trouwens,
ik alleen heb er iets over te zeggen, daar ik de
laatst overgeblevene ben dergenen, aan wie hij ge-
richt was. Red ik hem alzo niet uit de vergetelheid,
ten minste voor een tijd? Het is toch beter, dat dit
in mijn oogen zoo schoone en zoo weldadige af-
scheidswoord nog ergens elders bewaard wordt dan
op dat poovere stukje blauw postpapier, dat ge-
vaar loopt om, evenals alle dingen dzer wereld,
vermetigd te worden bij een of ander ongeval.
Bovendien herinner ik me, dat mijn moeder den
brief veel liet lezen, inzonderheid aan roomsche
priesters, die haar kwamen condoleeren en op wie
de brief een diepen indruk maakte.

't Was eveneens een roomsch priester, de aal-
moezenier van de mailboot Alpha, die mijn
broeder in zijn doodstrijd had bijgestaan en die
ons zijn afscheidsgroet overbracht met nog een
langen brief vol van bijzonderheden, die ons ins-
gelijks door onzen ouden oom werd voorgelezen:
„Den 10en Maart, om drie uren 's middags, twee
dagen vóór onze aankomst op Ceylon, is hij ge-
storven, bijna zonder pijn en helder bij zijn bewust-
zijn, behalve dan in de laatste oogenblikken. Met
eerbiediging van zijn protestantsche levensopvat-
ting, heb ik hem in de laatste uren bijgestaan, zoo-